

SAMOUUPRAVA

GLASILO ŽUPANSKE ZVEZE V LJUBLJANI

Štev. 6

Junij 1933

Leto I

Dr. O. Pirkmajer, podban Dravske banovine:

Naša bodoča občina

Javna uprava sloni na občini. Občina je najnižja upravna edinic. Preko nje ostvarja država svojo voljo na osnovi obstoječih zakonov in predpisov, da skuša doseči svoj upravni smoter. Poleg tega je občina ona samoupravna ustanova, ki s svojimi sredstvi upravlja domače zadeve ter skrbi za blagor svojih občanov ter gospodarski napredek svojega območja. V dobi razgibane upravne delavnosti je občina važen in odločilen faktor. Pred njo se pojavljajo velike naloge. Od delavnosti in inicijativnosti občine je odvisno vseobče stanje v državi. Zato je država predvsem zainteresirana na dobri občinski upravi, brez katere ne more doseči svojega upravnega cilja. Velika vprašanja, ki se nam zlasti danes pojavljajo kakor nerešljivi problemi, izgledajo mnogo težavnejša, ako se koncentrirajo v rešitev za široko področje cele države ali za področje banovine, ja celo za področje sreza. Šele, če jih obravnavamo z vidika, kakor zadevajo posamezne občine, se nam taki problemi predstavljajo v pravi luči in v pravih dimenzijah. Tedaj često ne izgledajo več tako težavni in tudi sredstva za rešitev takih vprašanj se ne zde več tako oddaljena, tako nemo-goča. Z drugimi besedami: šele dekoncentracija najčešče omogoča pravilno in uspešno reševanje aktualnih zadev. S tem hočem posebno poudariti važnost občine kot upravne edinice v sestavi celokupne upravne ureditve države. Razumljivo je tedaj, da se mora posvetiti ureditvi naše občine, ki naj postane nositeljica dekoncentrirane uprave, največja pozornost. Ona mora biti sposobna za njeno najvažnejšo funkcijo, da kot najnižja upravna edinic tvori občilo med narodom in državno upravo, da državno upravo poživi s svojim lastnim udejstvom za blagor svojega področja in njegovega prebivalstva s tem, da opozarja na potrebe naroda ter stavlja inicijativne predloge državni upravi, kako bi se zadostilo tem potrebam.

Skoro neopaženo je bil dne 15. aprila t. l. razglašen v »Službenih novinah« novi Zakon o občinah, ki bo stopil 13. junija t. l. v veljavo. Ko je bil zakonski predlog v razpravi v narodnem predstavništvu, so se v dnevnem časopisju tu pa tam obravnavale posamezne določbe tega zakona, vendar moramo ugotoviti, da naša javnost ni pokazala za ta zakon onega zanimanja, kakor bi ga zaslužil z ozirom na važnost obravnavanega predmeta ter bistvenih sprememb in dalekosežnih posledic, ki jih utegne prinesiti nova ureditev naših občin. Zato je važno, da naša javnost izve vsaj v glavnih obrisih, kako bo izgledala naša bodoča občina in kaj moremo pričakovati od preosnovane občinske uprave.

Občinski zakoni so temeljni zakoni. Običajno se izdajajo, kadar se nova ureditev države ustavno določa. Tudi pri nas znači novi občinski zakon važen mejnik v organizacijski ureditvi naše državne uprave, ne le ker smo z njim dobili za vse državno področje enotni občinski red, temveč tudi radi tega, ker se delokrog občine razširja na vse panoge, katere je postavila v ospredje moderna doba s svojimi socijalnimi zahtevami.

Novi občinski zakon znači velik napredek tudi za naše kraje, kjer je občinska uprava tudi do sedaj vršila izvestne upravne posle. On nam prinaša nov tip gospodarsko jake občine, katere bo mogla uspešneje vršiti svoje sodobne naloge ter vzbuditi vse polno spečiti sil in jih privedsti k udeleževanju za obči blagor. Naša bodoča občina bo morala vzgajati občana tudi v tem pravcu, da se bo naučil brzdali svoja egocentrična stremjenja, ter vzbujati smisel za splošnost. Občina nam mora vzgojiti naraščaj, ki ne bo mislil samo na sebe, temveč tudi na svojo okolico in na poznejše rodove, zavedajoč se, da mora naslednikom zapustiti s svojim občekoristnim delom posnemanja vreden vzgled altruizma in požrtvovalnosti, s tem bo izpolnila svojo največjo vzgojno nalogo, ki se more postaviti sodobni občini. Gospodarska delavnost v prid širokim plastem in socijalno skrbstvo, ki naj dviga nivô šibkih slojev ter jim varuje zadovoljivo eksistenco, mora postati geslo in vsebina nove občinske uprave. Nova občina naj postane učilnica in delavnica, ki nam mora izoblikovati nov vzor občana in bodočega javnega delavca. Ona naj bo šola, iz katere bo izšel državljan, ki se bo zavedal svojih dolžnosti do bližnjega, do občestva, do države in do človeštva, občan, ki bo vedel, da je kulturna stopnja države in naroda odvisna od delavnosti posameznika v svojem domačem občinskem področju.

Kako si zamišlja zakon našo bodočo občino? Najvažnejša je določba, da naj praviloma občina obsega najmanj 3000 prebivalcev. V gorskih krajih, ali kjer bi to zahtevali posebni razlogi, smejo

občine šteti tudi manj ko 3000 prebivalcev. Za naše kraje pomeni ta odredba najbolj občutno reformo. Z njo dobimo možnost, da pridemo do poboljšanja in izgraditve občinske uprave. Naša občina je do danes čisto lokalna edinica, ki zajema svojo upravičenost obstoja iz dejstva, da ji majhno področje in malo število prebivalstva dovoljuje reševati občinske zadeve iz čisto ozkega, domačega stališča, da dopušča upoštevanje želj posameznika, ker je v ozkem krogu kolizija interesov redkejša kakor v širokih in močnih skupinah.

Káko je stanje naših občin danes? Naša banovina šteje sedaj vključno 4 avtonomna mesta vsega 1069 upravnih občin in to na področju s približno 16.000 km² površine, kjer živi 1.150.000 prebivalcev. Povprečno ne pride niti 1000 prebivalcev na eno občino. Okoli 50 občin (5 %) nima niti 200 prebivalcev, okoli 450 občin ima manj ko 500 ljudi, medtem ko odgovarja zahtevi novega občinskega zakona — da naj šteje občina nad 3000 ljudi — vsega komaj 40 občin. Nizkemu številu prebivalstva odgovarja po večini tudi skromna davčna moč teh občin, katera je zopet odločujoča za višino občinskih doklad. Razumljivo je, da tako šibka občina ne more uspešno delovati ter vršiti svojih nalog in da od take občine ni mogoče zahtevati rednega poslovanja, še manj pa smotrenega udeleženja v posameznih panogah lastnega in od države naloženega delokroga. Redna občinska uprava mora imeti svoj stalen aparat, ki sproti opravlja vse uradne posle ter trajno obravnava vse gospodarske in socialne pojave občine, ki daje pobudo za njih reševanje in izboljšanje prilik pristojnim organom občinske uprave. Res je, da naše sedanje občinske uprave niso drage ter administracija povzroča le malenkostne stroške. Gotovo v bodoče ne bo mogoče s tako pocenim aparatom obavljati občinskih poslov že z ozirom na to, ker bo sam sistem zahteval mnogo bolj intenzivno poslujočo upravo; ta bo sicer dražja, opravičevala pa bo izdatke s tem, da bo občinske in javne interese pravično zastopala ter s tem prinašala občanom tudi trajnih gmočnih koristi. Pa tudi sicer bo taka uprava mogla biti mnogo bolj racionalna, ker se bodo posli obravnavali skupno za širje področje, ki tvori gospodarsko celino oziroma ono celico, na katero se bodo sistematično osredotočila vsa upravná prizadevanja, da se stvori harmonična in interesno zaokrožena edinica. Pomisliti moramo, da posluje danes na razmeroma malem področju 1069 občinskih odborov, ki vodijo vsak svojo posebno občinsko gospodarstvo, da se obravnavajo na 1069 krajih občinski proračuni in rešujejo na tolikih mestih tekoči občinski posli, da pošilja državna uprava razpise na 1069 strani ter pričakuje in nabira iz prav toliko

krajev odgovore in rešitve. Ni dvoma, da se na ta način obravnava javna vprašanja s prefirano ozkega lokalnega gledišča in da se na preko 1000 krajih trošijo neekonomično energija in javna sredstva brez širjega pogleda ter često bolj v korist posameznikov, nego v blagor širokih slojev. V tako malih enotah se zamori smisel za občni blagor, za okolico, za celokupnost ter se važna načelna vprašanja rešujejo potom kompromisov ter z medsebojnim barantanjem, tako, da se zadošča v prvem redu interesom posameznikov brez ozira na celino ali pa na širji krog interesentov.

Pri malem številu občanov tudi ni mogoča prava selekcija uprave, ker so često volilci po večini obenem tudi kandidati za občinski odbor. Velika občina bo mnogo lažje sestavila delavno in sposobno občinsko zastopstvo.

Najvažnejši razlog, ki govori za združitev naših občin v velike edinice, pa je finančno-političnega značaja. Čisto jasno je, da gospodarsko slaba občina ne more napredovati, ker ne zmore sredstev niti za tekoče upravne potrebe, kaj še za koristne in produktivne investicije, ki bi mogle dvigniti ne le kulturni nivô kraja, temveč tudi gospodarsko silo vsega občinskega področja. V tem pogledu nam more prinesiti velika občina s svojimi proširjenimi nalogami bistveno spremembo celokupne gospodarske slike našega območja. Združitev občin lahko pomeni za naše kraje največjo socialno reformo poslednjega stoletja. Imeti moramo pred očmi, da je nekdanja pa tudi sedanja zakonodaja naložila občinam izvestne dolžnosti, ki občino finančno obremenjujejo brez ozira na to, ali je bogata ali revna, in ne glede na to, ali bo morala kriti ta bremena z 10 % ali pa s 300 odstotnimi dokladami. Čim manjša je občina, tem hujše je bila navadno obremenjena, ker je svojo obveznost vsled nizke davčne osnove mogla kriti le potom visokih doklad. Zavedati se moramo, da traja tako nesorazmerje že skozi decenije tako, da so mnoge občine obsojene k propadanju, ker se visokih doklad nikdar niso mogle rešiti, medtem ko so ta bremena vedno bolj slabila gospodarsko moč prebivalstva ter ga dovedla k obubožanju. Ako primerjamo višino doklad v posameznih občinah, imamo v Dravski banovini 25 občin brez vsakršnih doklad, 305 občin z dokladami od 1 % do 50 %, 495 občin z dokladami od 50 % do 100 % in 244 občin z nad 100 % dokladami. Združitev občin bo to razmerje bistveno spremenila in sicer v prilog siromašnim občinam, ki se bodo v povečani občini opomogle ter razbremenile. Pri vsem tem predvidevno v bodoče vsaj v početku ne bomo imeli niti 100 občin, ki bodo imele doklade nad 100 %. Res je sicer, da bo občina imela dražji aparat, ali s koncentracijo

uprave v veliki občini bo davčna osnova bistveno povečana, poslovanje bo osredotočeno ter s tem tudi upravni stroški. Predvidevno pridemo v Dravski banovini potom kamasacije na 250 do 300 občin. To pomeni bistveno poenostavljenje uprave, ker bo treba vzdrževati zvezo mesto z 1069 le s 300 edinicami in to z edinicami, ki bodo mogle postaviti sposobno in res poslujočo občinsko upravo ter odgovornega občinskega uradnika.

Navajajo se pomisleki, da bo tako občinska uprava mnogo bolj oddaljena od naroda ter bo radi razdalj ovirala potrebno zvezo ter otežkočila občevanje. Ti pomisleki so gotovo tehtni ter je treba poskrbeti, da bodo občani posameznih bolj oddaljenih naselij imeli priliko potom svojih zastopnikov občevati z občinsko upravo. Za mnogotere posle, ki se redno ponavljajo, bodo mogli v posameznih vaseh poslovati domači člani občinske uprave v imenu občine. V dosedanjih občinah, v kolikor bodo zgubile samostojnost, bodo krajevni starešine zastopali občinsko upravo ter vpostavljali zvezo z občino. Na ta način se bo mogla v velikih občinah izvesti glede poslovanja dekoncentracija občinske uprave, v kolikor bo to potrebno, da se prebivalstvu olajša občevanje z občino. Ako se nam pojavljajo pomisleki proti komasaciji občin, se moramo zavedati dejstva, da je naša sedanja občina s p l o h nesposobna za funkcije, katere ji nalagajo državni zakoni, ki urejujejo posamezne panoge upravnega udejstvovanja. Vsi ti zakoni predpostavljajo gospodarsko krepko občino, ki ima potrebna sredstva, da vrši v smislu teh zakonov svoje naloge. Bremena za šolstvo, za pospeševanje kmetijstva in živinoreje, za vzdrževanje cest in komunikacij, za zdravstvo, za preskrbo siromakov ter za sodobno socialno službo so neznosljiva za male in finančno šibke občine. Zato je naravno, da se je zakonodajalec moral odločiti za veliko občino, ako je hotel nadaljevati započeto delo ter ustvariti sposobnega činitelja, ki naj oživotvarja program, načrtan v novih zakonih, da pridemo do gospodarskega, kulturnega in socialnega napredka. Vprašanje velikih občin je bilo tedaj rešeno že davno pred sedanjim občinskim zakonom.

Danes nam preostaja glavno vprašanje, kako naj združimo naše male občine v večje življenja in dela sposobne enote. V tem pogledu je velik del priprav že dovršen. Vprašanje samo v resnici v največ slučajih ni niti tako komplicirano, ako se ga rešuje ob izločitvi nestvarnih motivov. Načelo mora biti, da je treba združiti kraje z isto gravitacijo ali ki se vsaj dajo prirodno usmeriti proti skupnemu centru. Ti centri so večinoma že danes podani, deloma kot sedeži občin, deloma kot sedišča župnij, šol, pošt ali železniških postaj.

Pri določitvi gravitacijskega območja za posamezna središča bo seveda treba upoštevati geografske prilike in prometno zvezo, ker je to predpogoj za pravilno zamejitev bodočih občinskih okolišev. Ako pa naj prinese reforma občine trajen gospodarski napredek širjemu področju, bo treba pri določitvi občinskega okoliša imeti na umu tudi gospodarsko moč področja. Siromašni kraji se morajo po možnosti združevati z gospodarsko jačimi, da se morejo tudi oni razvijati in napredovati. V tem oziru ne smejo obveljati sebični motivi bogatejših krajev; saj imajo od povečanega področja pričakovati tudi z a s e b e ugodnosti, če ne že v prvi dobi pa vsaj v bližnji bodočnosti, ko se bodo pripojeni šibkejši kraji opomogli in razvili. Taka finančno-politična komasacija bo gotovo koristila celemu področju, ki se bo gospodarsko okrepilo ter postalo po svoji davčni moči sposobnejše za sodelovanje pri pospeševanju napredka v občini. Važna je taka združitev zlasti v d a n a š n j i dobi gospodarske sliske, katere zahteva baš od siromašnih krajev včasih še večjih in težjih žrtev, kakor jih prinašajo bogatejše občine, katere ne občulijo težav v toliki izmeri.

Komasacija občin pa se mora vršiti še tudi z vidika, da kraji, ki imajo smisel za napredek, ne bodo ovirani v svojem stremljenju. V tem pogledu izražajo svojo bojazen zlasti mesta in trgi, kateri bi mogli s preširoko zajeto komasacijo utrpeti škodo, ako bi čisto selski element iz okolice dobil odločujoč vpliv na reševanje občinskih zadev. Cilj občinske reforme gotovo ni, da bi ustvarjal občine iz delov, ki povsem nasprotujejo v svojih bistvenih interesih ter ne morejo premostiti svojih nasprotij. Kjer je struktura prebivalstva tako raznolika, in nasprotje tako veliko, da se ne da doseči uspešnega delovanja v občini, tam seveda ne bo kazalo onemogočiti napredka občine z neprirodnim spajanjem krajev, ki imajo povsem diametralne težnje. Vendar tudi v takih primerih ne bomo mogli prezreti finančno-političnega momenta, ki opravičeno zahteva, da bo tudi okolica v svojem občinskem gospodarstvu razbremenjena ter deležna bogatejših virov, s katerimi razpolaga trg, oziroma mesto in sicer ob bistvenem prispevanju okoliških krajev. V takem slučaju bo odgovarjalo tudi interesom dotičnega središča, če se združi s prizadeto okolico — ako ta tvori samostalno občino —, radi interesne skupnosti v finančno upravno skupnost glede kritja potreb za izvestne grane, ki se dajo financirati po davčni moči s skupnimi sredstvi. Tu prihaja v poštev zlasti vzdrževanje cest, vodovodne naprave, razsvetljava oziroma elektrifikacija in slične ustanove, ki služijo gotovo tudi razvoju in gospodarskemu jačanju okolice, iz katere navadno črpa dotično trgovsko središče velik del svojega blagostanja. Na ta način bo postala tudi okoliška

občina deležna napredka ter bo prejela rekompensacijo od trga oz. mesta v razbremenitvi svojega lastnega občinskega proračuna.

V prehodni dobi moramo računati s tem, da se bodo pojavila trenja, kar je razumljivo in tudi neizogibno pri tako dalekosežni reformi. Na deželi igrajo materialni momenti mnogokrat še večjo vlogo kot v mestih; tam je posamezni davkoplačevalec včasih razmeroma hujše prizadel ali pa vsaj misli, da ima več pravice irkati si na prsa ter povdarjati in videti breme, ki ga sam nosi. Davki in občinske doklade, ki jih plačuje kmet na deželi, so mnogo česče predmet razprav in medsebojnega obračunavanja ter je razumljivo, da se naše podeželje ne bo moglo takoj uživati v razne spremembe, ki bodo nastale kot posledica preureditve organizacije naše občine. Dosedanje občine bodo skušale ohraniti vsaka svoje premoženje ter se bodo upirale premoženjski zložitvi, zlasti ako dobra stran take združitve ne bo že kar v začetku vidna. V tem pogledu nam nudi novi občinski zakon dovolj sredstev, da se najde rešitev, ki individualno najbolj ustreza. Premoženjska združitve občin ni predpogoj za politično spojitve ter se more izvajati postopoma povsem ločeno od združitve upravnega področja. Zakon predvideva, da se more dosedanje vaško, pa tudi občinsko premoženje upravljati ločeno in tudi njih dohodki uporabljati zgolj za namene dotičnih krajev. Krajevni zbori in krajevnostarešine bodo upravljali v bodoči občini imovino posameznih delov, ki bo mogla ostati samostalna, dokler ne bi dozorelo vprašanje zložitve z ostalo občinsko imovino. S tem je problem združitve občin bistveno olajšan, ker gre smoter reforme v prvi vrsti za tem, da se koncentrira občinska uprava za večje področje ter ustvari finančno sposobna upravna edinica.

Že uvodoma sem naglašal, da nam mora prinesiti preosnovana občina novo dobo, v kateri se bo moral vsakdo zavedati svojih dolžnosti do posameznika, do družbe in do države, da mora kulturno dvigniti naše podeželje ter prinesiti širijim slojem gospodarskega in socialnega napredka. Po svoji organizaciji bo nova občina gotovo sposobna za to svojo vzvišeno nalogo. Zavedati se pa moramo, da so organizacijska določila posoda brez vsebine; in vsebina je glavno. Uspeh je odvisen od oseb, ki bodo vodile bodočo občino, od aparata, ki se bo udeleževal na obširnem polju, ki ga zakon določa občini kot torišče. Možje, ki bodo izvoljeni v občinski odbor, predsedniki občin in starešinstvo, ki bo poslovalo kot občinska uprava, so poklicani, da oživetvorijo velikopotezni načrt, ki ga ima v mislih novi občinski zakon. Vsi moramo iskreno želeli, da se preosnova občine posreči, da bo prinesla splošnosti zaželenih koristi ter nam bo ustvarila občana, ki bo preroben v

duhu socialne pravičnosti, gospodaren, požrtvovalen in pripravljen za delovanje v prid splošnosti ter napolnjen z ljubeznijo do domače rodne grude, katere mu bo vlivala pogum ter krepila voljo in jačala vztrajnost, da se bo mogel visoko dvigniti nad vse nizko, kar bi mu moglo zamoriti smisel za javno delovanje.

R. M.

Zakon o upravnem postopku

(Nadaljevanje)

Splošna načela o dokazu.

Vsa dejstva, na katera misli oblastvo opreti svojo odločbo, morajo biti kolikor največ mogoče dognana, sicer bo temelj odločbe slab in je ne bo mogel držati.

Od teh dejstev morejo biti nekatera oblastvu že znana iz njegovega poslovanja v drugih zadevah in jih zato ne bo treba za vsak nov primer zopet ugotavljati. O drugih dejstvih se zopet domneva, da obstoje, ker so razlogi, ki govore za njihov obstoj, močnejši od onih, ki govore proti njemu. Zato tudi njih ni treba dokazovati; mora pa se to storiti glede vseh ostalih dejstev. Če bi se n. pr. v postopanju radi plačila bolničnih stroškov trdilo, da je oseba, za katero je treba poravnati stroške, pristojna v izvestno občino, tedaj oblastvo ne bo moralo še enkrat odločati o domovinstvu dotične osebe, če je že ob priliki kakšnega drugega spora odločilo, da je oseba prislojna v ono občino in se razmere od tedaj niso izpremenile. Prav tako oblastvu ne bo treba odločati o domovinstvu, če se n. pr. oseba, o katere domovinstvu se razpravlja, izkaže s pravilno izdano domovnico novejšega datuma, ker je verjetno, da je domovnica pravilno izdana in še v veljavi. Nasprotno pa bo treba dokazati domovinstvo, če posebnih dejstev ozir. listin, kakor so bile navedene, ni bilo ozir. niso na razpolago.

Dokaze mora redoma predložiti ali jih vsaj navesti oni, ki kaj trdi, kar oblastvu ni že uradno znano ali kar ni smatrati za verjetno. V drugi vrsti pa je tudi oblastvo samo dolžno, posebno tam, kjer so prizadeti javni interesi, poizvedovati po dokazih, ki so potrebni, da se dožene pravo stanje zadeve.

Ponudene ozir. najdene dokaze mora oblastvo, če upa z njimi ugotoviti kako potrebno mu dejstvo, izvesti ali po posebnih predpisih, ki obstoje za nekatere vrste dokazov, sicer pa po splošnih načelih upravnega postopanja. Pri izvajanju dokazov pa mora

upoštevati, da so dokazi njemu in strankam skupni, t. j., da se jih morejo posluževati razen njega tudi stranke. Da bo strankam to mogoče, je potrebno, da izvedo za njihov rezultat in da se morejo o njih izraziti. To se jim omogoči navadno na ta način, da jih oblastvo pritegne k izvajanju dokazov, če tega ne stori, pa jih mora bodisi pismeno bodisi ustno obvestiti o rezultatu izvajanja dokazov in jim dati priliko, da se izjavijo o njem.

Ko je oblastvo dokaze izvedlo, presodi po svobodnem prepričanju, ali je dokaz doprinese in v kolikšni meri. Ta njegova svoboda pa ni neomejena, ker se mora presoja opirati na rezultat dokazovanja in seveda tudi na pravila logike. Če bi n. pr. oblastvo raziskovalo, ali izvestna obrtna naprava izpušča zdravju škodljive snovi v javno vodo in se po ogledu in pričah dožene, da se to res godi, ne bo moglo izreči, da ni dokazano, da bi iz dotične naprave tekle v vodo škodljive snovi, ker bi se itak izrek bil z ugotovljenim resničnim stanjem.

Kot dokazno sredstvo se more po ZUP uporabiti vse, kar pripomore, da se dožene stanje stvari in kar je po posameznem primeru prikladno. Kot taka sredstva navaja zakon izrecno le listine, priče, izvedence in ogled, vendar so mogoči glede na to določilo tudi še dokazi druge vrste, čepravno bo v praksi to le redkeje prišlo v poštev.

Vsakega primernega dokazila se more poslužiti tudi oni, ki mora kakšno okolnost po določilih ZUP verjetno izkazati (n. pr. razlog za izključitev upravnih organov po § 17, pravico priče, da se odreče pričevanju po § 92 itd.). Izkazovanje te verjetnosti pa ni vezano na predpise o izvajanju dokazov, temveč je to mogoče storiti na priprostejši način in je pri tem zadostno, da se oblastvo uveri, da govori več razlogov za dofitno okolnost, kakor pa proti njej. Ta določba je očitvidno v zvezi s potrebo, da se verjetnost tako j izkaže, kar pa ni mogoče, če naj se dokazi za verjetnost izvajajo na redni, več ali manj zamudni način.

Dokaz z listinami.

Pod tem naslovom obravnava ZUP prave listine, to so izjave, potrdila, posvedočebe itd. v pismeni obliki, pa tudi razne znake, ki naj na kakršenkoli način posvedočajo obstoj kakšnega dejstva.

Pri listinah je treba razlikovati 1) one, ki imajo polno dokazno vrednost, t. j. dokazujejo, da je ono, kar je v njih navedeno, resnično in 2) one, glede katerih odloči šele oblastvo, koliko jim gre vere.

Med prve listine spadajo v prvi vrsti listine, ki jih izdajajo javna oblastva, torej tudi občine, kadar nastopajo kot nosilke oblasti in ne kot podjetnik, v mejah svoje pristojnosti in v predpisani obliki. Tudi listine, izdane od oblastev tujih držav, veljajo za take polnovredne listine, če dotična tuja država tudi z našimi javnimi listinami tako postopa in če so te tuje listine overjene po našem ministrstvu za zunanje posle ali po naših zastopstvih v tujini. Dalje spadajo k polnovrednim listinam listine, izdane od oseb, ki uživajo po zakonu javno zaupanje, to so predvsem notarske listine, potem listine, ki so s posebnimi predpisi priznane za javne listine. Tusem spadajo pri nas rojstni, poročni, mrtvaški in družinski listi, izdani od matičnih uradov nekaterih, po državi priznanih ver. Končno spadajo k tem listinam še listine, izdane od zasebnikov, če jih je oni, ki jih je izdal, ali sam podpisal, ali če je njegovo ročno znamenje (križ, odtisek prsta in sl.) overjeno po oblastvu.

Polna dokazna moč ni brez daljnjega priznana trgovskim, gospodarskim, obrtniškim in sploh poslovnim knjigam in pa onim, sicer polnovrednim listinam, na katerih je kaj prečrtanega, izradiranega, izbrisanega ali vrinjenega, ali na katerih so kakšni drugi nedostaki. Glede vseh teh knjig in takih listin odloči oblastvo po svobodnem prepričanju, kaj in koliko je z njimi dokazano. Isto velja tudi glede dokazne moči znakov, mejnikov in drugih znamenj, n. pr. vodomerov, znakov najvišje in najnižje dovoljene vodne gladine, znakov po zakonu o gozdih, o rudah in drugih.

Stranke morajo predložiti oblastvu listine, na katere se pozivljajo in katere ima ena ali druga od njih. Če tega ne store, se jih sicer k predložitvi ne more naravnost prisiliti, vendar bo moralo v takem primeru oblastvo, ko si ustvarja sodbo o dejstvu, ki naj bi ga listina dokazala, odpor stranke upoštevati in ga vračunati v njeno škodo.

Osebe, ki niso stranke, so pa praviloma dolžne, predložiti listine, ki jih imajo v rokah, kadar gre za stvari, v katerih je prizadet javni interes. Če se brez razloga, omenjenega v § 87., odst. 2., branijo to storiti, jih more oblastvo kaznovati z globo ali celo z zaporom po § 162.

Dokaz s pričami.

ZUP je po sodnem vzgledu sprejel načelo, da mora vsakdo pričati, če ve za okolščino, ki bi mogla razjasniti kakšno potrebno dejstvo. Vendar pa so predvidene precej številne izjeme od te dolžnosti in nekatere osebe sploh ne smejo biti zaslišane, če

bi tudi hotele izpovedati, druge pa smejo odreči pričevanje glede gotovih vprašanj ali dejstev in jih oblastvo mora oprostiti pričevanja, če uveljavijo tozadevno svojo pravico ter jo, če je potrebno, tudi verjetno izkažejo.

Ne smejo biti zaslišane osebe, ki niso sposobne pričati tega, kar so opazile, ali ki niso sposobne opaziti tega, o čemur naj bi pričale. Nedoleten otrok, pa tudi slaboumni odrasli n. pr. ne bo mogel izpovedati, kaj je opazil, slepec pa ne more biti priča o tem, kar je treba videti, ali gluhonemi o tem, kar se da ugotoviti le s sluhom. Dalje se ne sme zahtevati pričevanje od duhovnikov o tem, kar so izvedeli pri spovedi ali kot tajnost duhovniške službe, javni uslužbenci pa se ne smejo siliti k pričevanju o dejstvih, o katerih morajo molčati vsled svoje dolžnosti molčečnosti, če niso od te dolžnosti razrešeni. To razrešitev podeljuje državnim uslužbencem minister, banovinski ban, občinski pa župan.

Bolj številni so primeri, v katerih sme priča odreči pričevanje. Ti primeri so našteji v § 90 in je le omeniti, da je pod kazenskim progonom v tč. 1) mišljen le s o d n o - kazenski progon, ne pa tudi kazenski progon po upravnih, finančnih in dr. predpisih in da se nanaša v tč. 3) omenjena dolžnost molčečnosti na zakonito priznano dolžnost molčečnosti odvetnikov, notarjev, kazenskih zagovornikov, zdravnikov, babic itd., če ne gre za primere, omenjene v § 91.

Če oseba ni izključena oziroma oproščena od pričevanja, se more k temu prisiliti. V ta namen jo more oblastvo kaznovati z globo do 4000 Din ali s priporom do 10 dni (§ 162), more pa ji naložiti tudi plačilo onih pravnih stroškov, ki jih je povzročil njen odpor.

Pri zasliševanju prič je treba sedaj paziti na razne formalnosti. Predno se prične z zasliševanjem v stvari sami, je treba vprašati pričo za ime, starost, veroizpoved, poklic in bivališče, potem za okolnosti, ki se tičejo njene verodostojnosti, torej za njene kazni, in pa za njene odnošaje do stranke, kakor n. pr. o morebitnem ožjem prijateljstvu priče s temi strankami ali o njenem mogočem sovráštvu napram njim. Dalje se mora priča poučiti, na katera vprašanja in o katerih dejstvih sme odreči pričevanje, končno pa tudi opozoriti na dolžnost, da govori samo resnico, ker jo sicer čakajo posledice § 148 kaz. zak., ki določa za lažnjive izpovedi pred upravnimi oblastvi kazen zopora od 7 dni do 5 let. Da se je vse to zgodilo, je dobro izrecno zabeležiti v zapisniku.

Glede prisege prič je v ZUP določeno, da se opravlja le tam, kjer to izrecno določa poedini zakon ali zakonita uredba. Takega

predpisa dosedaj še nimamo in zato določbe o prisegi za enkrat v praksi za sedaj ne prihajajo v poštev.

Priče se zaslišujejo praviloma na ustni razpravi, izjemoma — n. pr. v primeru bolezni — pa tudi izven nje, ali celo tako, da se od njih sprejme pismena izjava. V vseh takih primerih se mora izjava priče dati na vpogled strankam, da se morejo o njej izjaviti.

Kadar je treba zaslišati več prič, določi organ, ki vodi zaslišanje, red, po katerem se bodo zaslišale in priče, ki pridejo na vrsto pozneje, pri zaslišanju prič, ki se morajo zaslišati pred njimi, ne smejo biti navzoče. Dokler se zaslišanje ne konča, ne sme brez dovoljenja oditi nobena priča, ker se morebiti od nje rabijo še naknadna pojasnila ali je treba priče celo soočiti (konfrontirati), kadar se njihove izjave, ki so važne, ne ujemajo.

V zvezi z določbami o pričah je še omeniti, da mora priča, ki hoče dobiti odškodnino za pot in za zamudo časa, to zahtevo staviti še pri zaslišanju. Če to opusti, izgubi pravico do odškodnine.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Novi zakon o občinah

Že v dveh tednih stopi v veljavo novi občinski zakon, ki bo popolnoma izmenjal sedanje občinske zakone v Dravski banovini: občinske rede za Kranjsko, Štajersko in Koroško ter občinske zakone za Prekmurje in Medjimurje in vse občinske volilne rede. Veljavnost izgubijo pa tudi one določbe vseh ostalih zakonov, uredb in oblastvenih odredb, ki bi bile z novim zakonom v nasprotju. Samo za avtonomne občine (Ljubljana, Maribor, Celje in Ptuj) novi zakon ne bo veljal; te občine dobijo v kratkem svoj poseben zakon.

Za nas prinaša novi zakon mnogo novega. Četudi je nekaj določb vzetih tudi iz naših zakonov, ima vendar novega toliko, da pomeni za Dravsko banovino popolno preorganizacijo občin. K sreči ne stopi vse takoj v veljavo. Predvsem bo treba najprej sedanje male občine zložiti v velike, jim določiti meje, ime in sedež, jim nato potom volitev dati organe, kakršne predvideva novi zakon, organizirati urade in uslužbenstvo ter izvesti likvidacijo starih občin. Torej komasacija občin, volitve, organizacija novih in likvidacija starih občin. Treba bo izdati tudi nekaj uredb, statutov in pravilnikov. Čaka nas torej mnogo organizacijskega dela, kakršno se po svoji naravi more opraviti le postopno, eno za drugim.

Pač pa je v novem zakonu dokaj določb, ki stopijo takoj v

veljavo. S 13. junijem že mora občina poslovati po novem zakonu v vseh stvareh, kjer zakon ne predvideva izrečno kaj drugačnega ali pa poslovanje po novem zakonu ni mogoče, ker še ni potrebnih pravilnikov ali organov.

V naslednjih vrstah hočemo občinskim upravam — brez teoretičnega razglabljanja, samo za prakso občine — podati to, kar jim je treba znati takoj, ter predvsem opozoriti na izpremembe napram sedanjemu stanju.

Z novim zakonom sicer nismo popolnoma zadovoljni. Občini daje premalo svobode, nekatere določbe o nadzorstvu nad občino so trde. Na eni strani hvalevredno dekoncentrira, na drugi zopet hudo in brez potrebe centralizira. Ima precej nejasnosti in vrzeli, ki jih bo morala izpolniti upravna praksa in upravno sodstvo. Že iz tega razloga tudi ta članek ne more biti popoln in absolutno pravilen. O marsičem se bo upravno sodstvo morda postavilo na drugačno stališče; sicer pa bomo vse za občino važne slučaje zasledovali in o njih poročali.

Privaditi se bo treba tudi nekaterim novim izrazom, kar bo občinske uprave v začetku malo motilo. Večine naših izrazov sicer ni škoda, ker so doslovno prevedeni iz nemščine (pristojnost, občinski zastop, občinsko predstojništvo); kar je pa lepih in ukoreninjenih (župan) se bodo — vsaj izven uradnega poslovanja — še vedno lahko rabili, kolikor ne gre za čisto nove institucije, ki morajo zato dobiti tudi novo ime. Radi jasnosti bomo v tem članku rabili tudi še stare izraze.

Gotovo pa pomeni novi občinski zakon ogromen napredek v konsolidaciji države, ker je dobila z njim najvažnejša samoupravna edinica svojo enofno ustavo in ker je šele s poenotenjem občinske uprave omogočena enofna uporaba ostalih zakonov in enofna uprava države.

Pričeli bomo z domovinstvom in z nadzorstvom nad občino, ker so ta poglavja za podeželsko občino najtežja in je tu tudi največ izprememb, ki stopijo vse takoj v veljavo.

Domovinstvo.

Domovinstvo tvori sicer poglavje zase in bi se bolje obravnavalo posebej (in tudi doneslo s posebnim zakonom); toda sprejeto je v občinski zakon in s 13. junijem prestanejo veljati sedanjí domovinski zakoni, kolikor nasprotujejo določbam novega občinskega zakona o domovinstvu.

Naši občinski redi so delili prebivalstvo občine v tri vrste: v domačine, ki imajo v občini domovinsko pravico, v občinske družnike (sodruge), ki sicer nimajo v občini domo-

vinske pravice, pač pa plačujejo v njej davek od posesti ali kategorakoli dohodka, ter v tujce, ki nimajo v občini ne domovinstva ne davčnega predpisa, pač pa v njej stalno ali začasno bivajo.

Novi zakon ne deli prebivalstva več po davku. Loči samo med člani in med prebivalci občin. Član občine je fisti, ki ima v njej domovinsko pravico. Članstvo občine je identično z domovinstvom. Vsi ostali so prebivalci občine v ožjem pomenu besede.

Zakon postavlja načelo, da more biti član občine samo državlján kraljevine Jugoslavije in da mora biti vsak državlján član ene občine.

Kakšne ugodnosti ima član občine napram »prebivalcu«? Član ima:

1. pravico do nemotenega bivanja; izgon iz domovne občine je že po ustavi nedopusten;
2. pravico do stalne ubožne oskrbe za primer obubožanja;
3. pasivno volilno pravico v občinski odbor;
4. pravico priložbe odnosno ugovora proti občinskim odločbam splošnega značaja.

Prebivalec občine ima:

1. pravico bivanja. Dosedanji izgon tujca po § 10. občinskega reda (radi nemoralnega življenja ali prosjačenja) ni več mogoč. Za izgonstvo veljajo zadevni policijski predpisi;
2. pravico do začasne ubožne podpore v nujni potrebi na račun domovne občine.

Član in »prebivalec« pa imata pravico do uživanja občinske imovine in njenih naprav, kolikor so namenjene javni rabi, oba morata nositi tudi bremena (občinske davke, takse, flako itd.).

Častne člane pozna sicer tudi novi zakon, ne daje jim pa posebnih ugodnosti.

Občina mora voditi evidenco svojega prebivalstva v dveh ločenih seznamih, v imeniku članov (domovinski matici) in v imeniku prebivalstva; v slednjega se vpisuje vse prebivalstvo. Podrobni predpisi bodo izdani kasneje.

Podrobne določbe deželnih ubožnih zakonov veljajo še naprej, kolikor so v skladu z občinskim zakonom.

Kakor po starem zakonu domovinstvo, se tudi po novem zakonu pridobi članstvo občine ali samostalno (originarno) ali nesamostalno, izvajano od članstva druge osebe (derivativno).

Samostalno se more članstvo pridobiti:

1. s sprejemom v članstvo občine. Sprejem more biti prostovoljen ali neprostovoljen. Za slednjega velja pogoj, da biva prosilec najmanj pet let stalno v občini, da more vzdrževati sebe

in svojo rodbino, da vživa častne pravice in da ni v sodni preiskavi ali pod obtožbo za dejanja, ki imajo za posledico izgubo častnih pravic;

2. p o z a k o n u. Brez izrečnega sprejema (s potekom časa samega odnosno s službeno namestitvijo) si pridobi članstvo občine:

a) kdor biva v njej stalno najmanj 10 let in je skozi vso to dobo vžival častne pravice in ni bil v preiskavi ali pod obtožbo radi dejanj, ki imajo za posledico izgubo častnih pravic;

b) državni in javni samoupravni uslužbenci in duhovniki. Ti postanejo člani občine, v kateri je njih stalni službeni sedež. Bližjo kvalifikacijo za javne nameščence bo iskati v zakonu o državnih uslužbencih in v službenih pragmatikah. Očividno gre samo za definitivne in za javnopravne uslužbence.

Novo je, da se pridobi članstvo že s potekom desetletne dobe same (neposredno priposestvanje) in da morejo pod a) in b) navedene osebe prejšnje članstvo pridržati, ako to želijo in svojo željo v danem roku izjavijo. Za osebe pod a) pa je za pridržanje članstva potreben pristanek prejšnje občine.

N e s a m o s t a l n o dobijo članstvo:

Mladoletni zakonski otroci po očetu, mladoletni nezakonski otroci po materi, mladoletni pozakonjeni otroci po očetu in mladoletni posvojeni (adoptirani) otroci po posvojitelju, najdenci pa v občini, kjer so jih našli.

Žena sledi v članstvu možu in to očividno tudi če je ločena (od mize in postelje). Če se zakon razveljavi, se žena vrne v članstvo občine, kateri je pripadala pred poroko, razen če želi sama obdržati novo članstvo, kar mora v danem roku izjaviti. Razvezana žena je v pridobivanju članstva samostojna.

Za osebe, katerih članstvo se ne da ugotoviti, predvideva tudi novi zakon dodelitev in navaja vrstni red, po katerem se morajo dodeliti (§ 19.).

Za inozemce, ki se ne morejo izkazati s prostovoljnim zagotovitom tuzemske občine, da jih sprejme v članstvo, prinaša zakon kot nadomestilo za prejšnje neprostovoljno zagotovilo, pridobitev članstva po določenem vrstnem redu (§ 20.).

Izgubi se članstvo občine samo s pridobitvijo članstva druge občine in z izgubo državljanstva.

Domovinstvo je uredil novi zakon precej pomanjkljivo; saj ga odpravlja s sedmimi členi. Pomagati si bo treba še s starimi zakoni, kolikor novemu ne nasprotujejo. Sporov pa bo v začetku dosti. Neugodno je tudi, da veljajo za avtonomne občine še stari zakoni o domovinstvu.

V sporih o članstvu odloča kakor doslej sreski načelnik v prvi, ban v drugi stopnji.

Važen za pridobitev članstva je 13. junij tega leta: osebe, kojih domovinstvo bo ta dan sporno, bodo člani one občine, v kateri se ta dan zalečejo kot stalno nastanjeni; javni nameščenci bodo člani občine, v kateri imajo ta dan službeni sedež, razen če izjavijo v danem roku, da obdržijo staro članstvo. Vsi ostali pa postanejo člani občine, v kateri imajo ta dan domovinsko pravico. Za osebe, ki se morajo dodeliti po § 19., te določbe ne veljajo. V priposestvovalni pet- odnosno desetletni rok se všteje tudi doba, prebita v občini pred 13. junijem 1933.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Upravni sodnik dr. Henrik Steska:

Občina in potrebsčine katoliških župnij

(Konec)

Za pritegnitev župne občine h kritju stroškov za gradnjo in vzdrževanje katoliških cerkvenih in nadarbinskih poslopij, dalje za pribavo cerkvenih paramentov, oprave in drugih stvarnih potrebščin je po § 57. zakona o zunanjih pravnih odnošajih katoliške cerkve vsekakor treba konkurenčne razprave pred občim upravnim oblastvom. Glede osebnih stroškov pa je možnost dana, da se brez posredovanja občega upravnega oblastva s k l e n e s p o r a z u m med strankami, t. j. med župnim predstojništvom, upraviteljstvom cerkvene imovine in zastopstvom župne občine. Zlasti tam, kjer posluje cerkvenokonkurenčni odbor (na ozemlju bivše Štajerske in Koroške) ali kjer okoliš župne občine ne sega preko mej ene same politične občine, bi se taki sporazumi mogli skleniti, a na podlagi takega sporazuma bi zastopstvo župne občine sklepalo o cerkvenih dokladah. Vendar tak sklep bi po sedanjí zakonodaji nikakor ne bil zadosten, marveč bi ga moralo po čl. 163. noveliranega zakona o neposrednih davkih odobriti ministrstvo financ. Še-le od ministrstva odobreni sklep o pobiranju doklad je perfekten upravni akt. Poedini davkoplačevalci pač nimajo pravice se pritožiti glede takega sklepa, ker neposredno s tem sklepom, odnosno z njega odobritvijo še ni kršena nikakršna njih pravica. Šele z odmero na poedinega davkoplačevalca odpadajoče cerkvene doklade bi se utegnili kršiti kakšen neposredni v zakonu osnovan osebni interes in torej šele proti takšni, od zastopstva župne občine izvršene odmere je dopustna pritožba na višje upravno oblastvo, t. j. na sresko načelstvo. S tako pritožbo je možno osporaviti zakonitost odmere predvsem radi pravilnosti izračunavanja

doklade, dalje radi zakonito predvidene oprostitve od teh doklad (n. pr. zbog pripadnosti k drugi veroizpovedi), končno tudi radi nezakonnosti pravne podlage te odmere. Pravna podlaga za odmero je sklep o pobiranju cerkvene doklade in ta bi bil nezakonit, ako bi ga n. pr. ne bilo potrdilo ministrstvo financ ali ako bi bil sicer potrjen, a namenjen za kritje stroškov, ki ne spadajo v delokrog župnih občin, ali ako gre za stvarne potrebščine, za katere je predpisana cerkvenokonkurenčna razprava. Nikakor bi se pa ob priliki take pritožbe ne mogla uveljaviti zgolj neprimernost pravne podlage.

Ker se le težko doseže popoln sporazum med župnim predstojništvom, upraviteljstvom cerkvene imovine in zastopstvom župne občine o višini osebnih stroškov, dalje ker je odobritev sklepa o pobiranju cerkvenih doklad pridržana ministrstvu financ, iz teh razlogov je v navadi le postopek po § 55, odst. 1 zakona o zunanjih pravnih odnošajev katoliške cerkve.

Končno še nekaj besed o prostovoljnih prispevkih ali naklonitvah političnih občin za bogočastne potrebe. Imamo potrebščine, ki so zgolj bogočastnega značaja ter se nanašajo le na versko vzgojo in na zadovoljitev verskih potreb prebivalstva; nekatere potrebščine so pa obenem tudi v neposrednem interesu politične občine. Delokrog političnih občin je prav raznovrsten. Vse spada v njega, kar se tiče občinskega interesa in kar more občina sama s svojimi sredstvi na svojem ozemlju opravljati in izvršiti in kar po posebnih zakonih ni pridržano zgolj drugim javnopравnim enicam. Glede bogočastnih in dobrodelnih namenov raznih verskih zajednic določa čl. 9. zakona o medverskih odnošajih iz l. 1868, da se v take namene ne smejo obremenjevati z dajatvami v denarju in blagu in z delom pripadniki drugih ver. Iz tega jasno izvira, da se občinski dohodki iz davščin, ki obremenjujejo tudi nekatolike, ali katolike drugega obreda, nikakor ne bi smeli uporabljati za bogočastne in dobrodelne namene katoliške cerkve. Po veljavnih občinskih zakonih se vsi stroški v občinske potrebe kolikor mogoče krijejo z dohodki iz občinske blagajne in se oni del skupnih stroškov za občinske potrebe, ki niso na ta način kriti, pokrijejo z občinskimi davščinami. V kolikor ne gre za poseben, v kakšnem specialnem zakonu predviden občinski fond ali v kolikor zakon izrečno ne dopušča ali predpiše, da krije občina izvestne, samo nekatere dele zadevajoče stroške (n. pr. za občinske ceste II. reda, za vodovode ali vodnjake kakšne vasi) z davščinami, odmerjenimi le dotičnim krajevnim interesentom, so občinske davščine namenjene kritju

vsega občinskega primanjkljaja. Politična občina kot taka torej ne more imeti posebnega občinskega proračuna in posebnega občinskega zaključnega računa za bogočastne namene in torej tudi ne more nalagati posebne direktne davščine, ki bi ne obremenjevale pripadnike drugih ver. V ta namen imamo ravno župne občine, katerih posle vrše občinski odbori političnih občin ali posebni od občinskih odborov izvoljeni cerkveni konkurenčni odbori. Vse to pa ne izključuje, da bi politična občina ne mogla posredno podpirati tudi bogočastne namene. Ni le v interesu bogoslužja, da se n. pr. na uglednem prostoru zgradi monumentalno cerkveno poslopje, da se zlasti zunanost, a tudi notranost cerkvenih poslopij primerno olepšata in okrasita, da se cerkveno petje in cerkvena instrumentalna glasba gojita, da se ob določenem času in ob važnih prilikah zvonijo, da je na zvoniku ura itd. Obči estetski razlogi arhitektonskega značaja, gospodarski interesi kakor povzdig tujskega prometa in podobno, skrb za pospeševanje glasbene in likovne umetnosti so gotovo tudi važni občinski interesi. Opravičeno torej nekatere občine podarijo brezplačno stavbišče za gradnjo cerkva, prispevajo z naklonitvami iz občin občinskih dohodkov brez ozira na veroizpoved davkoplačevalcev k stroškom za gradnjo, popravo in olepšanje cerkvenih poslopij, k stroškom za nabavo cerkvenih orgelj, zvonov in ur, dalje k plači organista, ki orglja in vodi cerkveno petje in k plači za cerkovnika, ki skrbi za zvonjenje.

Ob takem postopanju bi se občina mogla premnogokrat izogniti dolgočrajnemu in kompliciranemu cerkvenokonkurenčnemu postopku zlasti tedaj, če preostali del stroškov za kakšne nabave, popravila ali plače krijejo župljani s prostovoljnimi darovi ali če je na drug način to kritje zajamčeno. Oblastvo, ki odobrava občinsko proračun, gotovo lahko odkloni take izdatke v občinskem proračunu, a po mojem naziranju le iz razloga neprimernosti takih izdatkov, nikakor pa ne iz razloga, ker bi bila takšna prostovoljna naklonitev nezakonita. Ako bi se torej odobritev takšnih izdatkov odklonila iz razloga, da gre za izdatke, namenjene bogočastju, in da ti ne spadajo v proračun političnih občin, bi se mogla občina pritožiti na višje upravno oblastvo, odnosno vložiti tožbo na državni svet ter uveljavljati, da so se dotične naklonitve namenile ne neposredno zavoljo bogočastja, marveč radi pospeševanja občinskih interesov. Seveda bi moral biti ta namen dovolj jasno razviden iz občinskega proračuna in pa iz razmerja med stroški, ki jih trpe cerkvenokonkurenčni činitelji, in onimi, ki jih politična občina krije s prostovoljnimi prispevki.

Dr. A. B.

Cestna policija

(Nadaljevanje)

Druga v osnutku izgotovljena naredba, ki naj bi veljala le za mesta in ki v gotovem smislu izpopolnjuje prvo, gre mnogo bolj v podrobnosti, koš naredba, ki velja za vso banovino. Pri obravnavanju tega osnutka se hočemo zlasti pečati z onimi določili, ki uvajajo *novosti* ali izpreminjajo dosedaj veljavna določila. V vseh onih zadevah, ki jih ne bomo posebej obravnavali, ostanejo dosedanja določila neizpremenjena, ali z malimi izpremembami v veljavi. Osnovo tega osnutka tvori še vedno cestno-poličijski red za Ljubljano iz leta 1897.

Zlasti v prometu uvaja naredba novosti, ki skušajo čim najbolj poenostaviti razvoj prometa, a hkrati povečati varnost in red in njega nagli razvoj. Ta cilj zasleduje že splošno navodilo, da »je vsakdo dolžan biti na javnih cestah, ulicah in trgih obziren in previden ter tako pozoren, da se v cestnem prometu vzdrži red, varnost in nemoten razvoj; promet naj se vrši mirno, brez nepotrebne hrupa in ropota ter tako, da se ne ogroža zdravstvo«. To zadnje določilo je zlasti naperjeno proti onim vozilom, ki širijo škodljive pline in smrad (izpuh pri motornih vozilih) in naprave, ki delajo prah in brizgajo blato naokrog (avto).

Osnutek uvaja *institucijo prometnih stražnikov*, ki mora »na cestnih križiščih z močnim prometom in na drugih za promet nevarnih točkah skrbeti za varnost in neovirani razvoj prometa«. Po vzgledu drugih mest dajejo ti stražniki znamenje z zamahom roke ali je cesta prosta ali ne ter ustavljajo promet z dvigom roke, ako cesta ni prosta.

Važno je tudi nadaljnje določilo, ki pooblašča mestna predstojništva, odnosno uprave policijske, da po zaslišanju mestnih načelstev iz varnostnih ali prometnih ozirav začasno ali trajno popolnoma prepovedo ali omeje promet na posameznih cestah, ulicah in trgih. Ustanavljajo se varnostni otoki za varstvo pešcev in za regulacijo prometa. — Tovori izrednega obsega in teže se smejo prevažati po mestu le v urah, ko na ulicah ni večjega prometa (ponoči in zgodaj popoldne); po možnosti se mora tak transport naznaniti že popreje pristojnemu oblastvu.

Kar se tiče vprežnih vozil, se uvaja splošno označevanje smeri na križiščih; voznik mora označiti smer z zamahom biča ali roke. Ako hoče ustaviti, mora bič ali roko dvigniti navpično.

Kočljivo vprašanje, kako naj na križiščih označujejo smer

vožnje avtomobili, rešuje osnutek na ta način, da uvaja splošno smerne znake s trobljo; en kratek signal pomeni naravnost, dva na desno, trije na levo. Pri odprtih vozilih se more smer pokazati z močnim zamahom roke v smeri vožnje. Dopusčeni so pa tudi svetlobni znaki. Osnutek torej dovoljuje vse tri načine, prvenstveno pa uvaja znake s trobljo. — Da ne postane trobljenje avtomobilov premučno, prepoveduje osnutek uporabljati ponoči preglasna trobila, klicati s trobljo v gorenja nadstropja in sploh z nepotrebniimi šumi (tropot z motorjem itd.) kaliti mir.

Obširno obravnava osnutek električno cestno železnico. Posebni značaj tega vozila, ki je vezano na svoj tir, pri tem pa izdatno posega v cestni promet, ustvarja potrebo, da se njegovi odnošaji napram ostalim vozilom in pešcem natančno določijo. Hoja in vožnja po tiru električne železnice je prepovedana; vsako vozilo se mora — naravno — umakniti takoj, nasproti prihajajočemu tramvajskemu vozu, ki ima na križiščih vedno prednost pred vsemi drugimi vozili. Izjemoma se smejo druga vozila umakniti nasproti prihajajočemu električnemu vozu na levo, če je med njima in desnim robom ceste premalo prostora za umik, pri čemer je treba prav posebno paziti na nasproti prihajajoča vozila. Enako je tudi prehitavanje električnih vozil včasih izjemoma dovoljeno na desni strani; pri vožnji mimo stoječih tramvajev, je zlasti paziti na ogrožene vstopajoče in izstopajoče pasante. Vstopanje v vozila na desni strani in izstopanje na isti strani je že splošno uvedeno; novo pri nas pa je predpis, da se vstopa zadaj, izstopa spredaj; v prometnem pogledu zelo umestna uredba.

Med vožnjo vstopati ali izstopati, je prepovedano. Sprevodniku daje osnutek pravico, da sme vidno bolne osebe ali osebe, ki bi iz drugih razlogov mogle nadlegovati sopotnike, izključiti od vožnje in lahko v primeru potrebe izsili to odredbo s pomočjo varnostnih organov. Kajenje je v notranjosti voz prepovedano; dovoljeno pa je na sprednji in zadnji platformi. Zelo potrebna so bila določila, ki preprečujejo prenatrpanje voz. Na stopnicah sploh ni dovoljeno stati. Kadar je voz poln, razobesi sprevodnik napis »zasedeno« in nihče ne sme več vstopiti. Tudi prlljaga (smučke), se sme jemati v vozove le v omejenem obsegu, večji komadi se smejo spravljati le spredaj. Glede smeri vožnje veljajo tudi pri tramvajih splošna določila, t. j. tir mora biti speljan tako, da se morejo vozovi na izogibališčih kretati le na desno. Važno v slučaju prometnih nezgod in sledečih odškodninskih in kazenskih procesov je določilo, da mora voznik električne cestne železnice začeti opozarjati občinstvo na prihod voza najmanj 50 m pred križiščem cest ali pred ovinkom. Dasi je bila ta razdalja tekem razprav o osnutku že ne-

koliko zmanjšana, predstavlja še vedno v sprejeti izmeri izdatno kočljiv predpis za upravo in za voznika. Posebno previdna vožnja pa se nalaga voznikom na vseh onih mestih, kjer je treba zaradi obilice prometa ali nevarnosti kraja povečane pozornosti. Ako voznik tramvaja opazi, da proga ni prosta, mora že v razdalji 20 m od zapreke zmanjšati brzino in ustaviti voz še pred zapreko.

Za bicikle, katerih število v Dravski banovini stalno narašča (saj jih je samo v Ljubljani že okrog 7000, v vsej banovini že okoli 40.000), je nova določba, da morajo pred izhodom iz hiš in zemljišč in pred vstopom vanje stopiti s kolesa; s tem se prepoveduje in odpravlja zelo ukoreninjena razvada, ki pogosto povzroča prometne ovire in nezgode. Na podstavi novega taksnega zakona, ki predpisuje lastnikom koles plačevanje letne takse, se uvede registracija vozil sploh in tudi koles; s tem se bo na podlagi posebnih tablic in evidenčnih številok zboljšala evidenca kolesarjev in preprečili, odnosno kaznovali mnogi prestopki, katerih kaznovanju so se dosedaj kolesarji izognili z naglico.

Glede pešcev navaja osnutek nekaterih pravila, ki naj se upoštevajo pri hoji po mestnih ulicah sploh. Načeloma naj hodi pešec v mestu po hodniku in sicer vedno na desnem hodniku v smeri hoje, prehiteva pa na levo. Na vozišče stopi le, kadar hoče prekoračiti cesto, kar naj se zgodi vedno naglo, previdno in v najkrajši smeri, t. j. pravokotno, nikdar pa ne na križiščih.

Glede gonje živine po mestu, dalje jahanje in psov, veljajo v bistvu dosedANJI predpisi. Natančneje odreja še osnutek, da se psov iz higijenskih razlogov ne sme voditi na tržišča, na pokopališča, v kavarne, gostilne, brivnice, mesarije, trgovine z živili, druge javne prostore in tramvajske vozove. Da je treba psa, ki tuli, ponoči zapreti v notranjost poslopja, je bilo predpisano tudi že doslej. Nova in zelo umestna določba, ki bo zlasti na periferiji mesta stanujočim prebivalcem zelo dobrodošla, pa dostavlja, da sme oblastvo odrediti odstranitev psa, ki z lajanjem ali tulenjem stalno kali nočni mir.

Načelno določa osnutek, da se smejo ceste uporabljati le na tak način, da promet, za katerega so namenjene, ni oviran. Ako pa hoče kdo uporabljati ceste in zračni prostor nad njimi za druge namene, kakor za promet, si mora izposlovati za to dovoljenje onega oblastva, ki upravlja dofitčno cesto. To oblastvo pa izda svoje dovoljenje po zaslišanju pristojnega policijskega oblastva. Taka posebna uporaba ceste je lahko n. pr. postavljanje stojnic, kioskov, čakalnic, javnih telefonskih govornic, avtomatov, dalje izložbenih omaric, bencinskih tankov, solčnih zaslonov, vrličev, miz, klopi, stolov, rastlinskega okrasja, pred gostilnami in kavarnami, priprav zaz pečenje kostanja, vozičkov zaz prodajo sladoleda, slaščic,

klobasic in slično, dalje snažnje hišne opreme, razobešanje blaga, odkladanje materijala, stavbni odri, dalje vsakovrstne napeljave pod cesto in nad cesto (kablji, daljnovodi, telefonske in telegrafske napeljave itd.). Tako dovoljenje pa se izda le, če s tem ni oviran javni promet, ogrožena javna varnost, zasenčena javna razsvetljava in če se ne kviri estetsko lice okolice. Z njo se ne sme zapreti luč in zrak do stanovanja in obratnih prostorov. Dovoljenje velja vedno le do preklica.

Radi višine avtomobilov so bile povišane nekatere mere v dosedaj veljavnem cestno-policijskem redu. Tako zlasti določilo, da se blago, izveski itd. ne smejo obešati do višine 3 m (preje 2:50 m) nad hodnikom, pešpotom ali cesto več kakor 16 cm v globino proti cesti ali trgu.

Novo in potrebno je določilo, da se javne svetiljke, hišne svetiljke, ulični napisi in vodovodni znaki na hišah in ograjah ne smejo zakrivati z izveski, žaluzijami in sličnim. Zakrivanje številčk je iz evidenčnih in orientacijskih, prikrivanje vodovodnih znakov pa je iz požarno-policijskih razlogov nedopustno.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Iz Županske zveze v Ljubljani

Županstva opozarjamo na sledeče določbe finančnega zakona za leto 1933/34:

§ 30 določa:

1. V zakonu o narodnih šolah se ukinjajo, dodajajo in izpreminjajo odstavki, in to:

§ 51 se izpreminja in se glasi: Minister za prosveto odreja najvišje in najnižje število učencev po oddelkih.

V § 84 se ukinja poslednji odstavek in se nadomešča z novim, ki se glasi:

Učitelja zakonca, če službujeta v istem kraju, imata pravico samo do enega stanovanja (odnosno do ene stanarine) in kuriva za enega učitelja, učiteljica, poročena z neučiteljem, pa nima pravice do stanovanja (odnosno do stanarine) in do kuriva.

Na vse dopise, naslovljene na Župansko zvezo, se mora prilepiti predpisano znamko.

Vprašanja in odgovori

Vprašate: Ali moramo sprejeti v domovinsko zvezo svoje občine tudi osebe, ki bivajo v hiralnici?

Odgovor: V primeru, da je naš državljani namerščenec, t. j. uslužbenec v javnem dobrodelnem zavodu (hiralnici), ter je kot zavodov uslužbenec tudi zavarovan za primer bolezni pri »Okrožnem uradu za zavarovanje delavcev«, se mora državljani službena doba v hiralnici, kjer tudi stanuje, šteti v priposesvovalno dobo za pridobitev domovinstva na podlagi 10 letnega stalnega in prostovoljnega bivanja v občini. Zato je v smislu določila § 2 domovinskega zakona z dne 5. decembra 1896, drž. zak. št. 222, sprejeti državljani v domovinsko zvezo občine njegovega stalnega bivališča.

V drugem primeru pa, ako je državljani v hiralnici kot oskrbovaneec, t. j. hiralcec, ter plačuje oskrbne stroške za njegovo oskrbovanje v hiralnici

njegova domovna občina ali banovina ali država itd., to je, ako je državlján oskrbovan na račun javnih fondov ali ustanov, se takega v hiralnici oskrbovanega državljana, — ako uveljavlja sam ali njegova občina sprejem v domovinsko zvezo na podlagi 10 letnega stalnega in prostovoljnega bivanja v občini, — v smislu določila zgoraj citiranega ša ne more sprejeti v domovinsko zvezo občine hiralčevega stalnega bivališča.

Ako pa plačuje državlján stroške za svoje oskrbovanje v hiralnici sam, ali je oskrbovanec v hiralnici na račun zasebnikov, torej ne na račun javnih fondov ali ustanov, ter uveljavlja tak oskrbovanec ali njegova lužemska domovna občina sprejem v domovinsko zvezo na podlagi že navedenega 10 letnega bivanja v občini, v kateri je hiralški zavod, se mora doba, ki jo preživi tak oskrbovanec v hiralnici, šteti v njegovo priposestvalno dobo za pridobitev domovinstva na podlagi 10 letnega bivanja v občini.

Slednje navedenega državljana-oskrbovanca je — ako ne prejema ali uživa sploh nikake stalne ubožne podpore ali preskrbe iz javnih fondov ali ustanov, ter tudi ni nikakih drugih zadržkov v smislu tozadevnih določil zakona o državljanstvu in domovinskega zakona, — torej sprejeti v domovinsko zvezo občine oskrbovančevega stalnega bivališča.

Razsodbe upravnega sodišča

Upravno sodišče je pod štev. A 257/30/5 z dne 4. novembra 1930 na tožbo A in B, posestnic na C, zoper odločbo sreskega načelstva v D z dne 11. avgusta 1930, št. 10.652/2 glede prezidave gospodarskega poslopja na C, brez javnega naroka, katerega sta se sfranki odrekli, na podstavi pribavljenih upravnih spisov v nejavni seji razsodilo tako-le:

Tožba se zavrne zaradi neosnovanosti.

Razlogi.

Z odlokom od 21. V. 1930, št. IV—22, je županstvo trga C izdalo posestniku E iz C št. 33 stavbno dovoljenje za zvišanje njegovega gospodarskega poslopja. Pritožbo lastnic sosedne parcele, A in B, je sresko načelstvo v D z rešitvijo od 11. avgusta 1930, št. 10.652/2 zavrnilo. Zoper to zavrnilo sta omenjeni solastnici v odprtem roku (20. avgusta do 17. septembra 1930) vložili tožbo na upravno sodišče. V tej tožbi tožiteljici navajata, da toženo upravno oblastvo v osporavanem upravnem aktu ni pravilno uporabilo zakona in da se v predhodnem upravnem postopku niso upoštevali predpisi postopka, kajti:

1. o pritožbah zoper župana občine odloča občinski odbor, ne pa sresko načelstvo, a o pritožbah zoper občinski odbor banska uprava, ker je naredba celokupne narodne vlade v Ljubljani o prehodni upravi od 14. novembra 1918, Ur. l. št. 111, z ustavo in z novim upravnim ustrojem prenehale veljati.

2. v predhodnem upravnem postopku se niso ugotovile vse činjenice, iz katerih bi bilo razvidno razmerje novega poslopja do sosednih stavb, zlasti se z ozikom na pomisleke tožiteljic ni dognalo, ali je zadostnih razlogov za dopustitev izjem po § 72. stavbnega reda, osobito radi spravljanja sena in bencina v novem posloppju.

Pri presoji tožnih točk je upravno sodišče nastopno preudarjalo:

1. Naredba celokupne vlade o prehodni upravi v ozemlju Narodne vlade SHS v Ljubljani od 14. novembra 1918, Ur. l. št. 111, je v točki III, št. 3. odstavek 2. določila, da o pritožbah zoper krajevno-policijske naredbe občinskega odbora kakor tudi o pritožbah zoper krajevno-policijske odredbe županstva odloča okrajna politična oblast. S tem se je instančni tek glede krajevno-policijskih stvari izenačil na ozemlju bivše Kranjske z onim, v bivši Stajerski že izza l. 1875. obstoječim instančnim tekom. Ta naredba celokupne Narodne vlade SHS v Ljubljani ima značaj začasnega zakona ali zasilne uredbe. Začasni zakoni veljajo dolje, dokler se ne izpremene ali ukinejo, dalje starih zakonov ne razveljavijo, nego samo začasno zaustavljajo njih veljavo. Začasni zakoni, uredbe in naredbe zakonskega značaja izdane po 1. decembru 1918 so se v smislu čl. 130 vidovdanske ustave morali predložiti zakonodajnemu odboru v pregled, ker bi z opustitvijo tega pregleda nehale veljati. Če so bili ti po 1. decembru 1918 izdani začasni zakoni pravočasno predloženi zakonodajnemu odboru,

so postali pravi zakoni, v kolikor jih zakonodajni odbor ni izpremenil ali ukini. Začasnih zakonov, izdanih v času od 29. oktobra 1918 do 30. novembra 1918, torej še v državi Slovencev, Hrvatov in Srbov in pred ustanovitvijo kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, pa ni bilo treba predložiti zakonodajnemu odboru, a oni so tudi ohranili svoj značaj kot časni zakoni. To velja tudi za gori navedeno naredbo o prehodni upravi, ki velja daleč, dokler se občne temeljne in ostale določbe ne izpremene ali ukinejo. Ako bi se ukini, potem bi seveda stari, le začasno zaustavljeni predpisi zopet oživel, v kolikor bi to bilo še možno radi drugih izprememb v organizaciji Jugoslavije. Zakonitih predpisov, ki bi ukini točko III. št. 3. odst. 2. te naredbe, pa ni. Zlasti ni še novega občinskega zakona, kar je odločilnega pomena. A ako bi se tudi čeprav neupravičeno smatralo, da je ta naredba z vidovdanske ustavo in z uveljavljenjem definitivnega upravnega ustroja prenehala, bi kljub temu tudi na ozemlju bivše Kranjske v stavbnopolicijskih stvareh nikakor ne šla pritožba proti odredbam županstva na občinski odbor in zoper drugostopni odlok občinskega odbora na kr. bansko upravo. Po zakonu o drž. svetu in upravnih sodiščih iz l. 1922 in po zakonu o poslovnem redu pri drž. svetu in upravnih sodiščih iz leta 1929 imamo namreč v rednem pritožnem postopku le dvojce upravnih stopenj in je zoper upravni akt občinskih oblastev dopustna pritožba na prvo nadrejeno oblastvo. Ker pa je občinska oblast ena sama samoupravna oblast, je po sedanjem ustroju notranje uprave prvo nadrejeno oblastvo glede prvostopnih občinskih odlokov bodisi sresko načelstvo, bodisi kr. banska uprava. Kadar gre za krajevopolicijske stvari in občina ni obče upravno oblastvo prve stopnje, potem je sresko načelstvo že po analogiji čl. 68 v zvezi s čl. 66 zakona o notranji upravi fišto prvo nadrejeno upravno oblastvo. Pritožbe od županstva na občinski odbor torej ni več, ker sta obe instituciji po zgoraj navedenih zakonih le dva različna organa ene in iste samoupravne edinice. kateri od teh dveh organov je v izvednih stvareh na prvi stopnji kompetenten, to predpisuje občinski red, odnosno specialni upravni zakon (n. pr. stavbni red). Navidezna izjema je obveljala le za primer, da županstvo v smislu zakonskih določb le sumarno odloča in je zoper dolični začasni odlok (n. pr. plačilni nalog) v izvestnem roku dopuščjen ugovor na občinski odbor, ki nato šele ugotovljeni postopek uvaja in na prvi stopnji odloča. Za tak slučaj pa ne gre v predmetnem sporu.

Iz navedenega izvira, da je povsem upravičeno sresko načelstvo rešilo na drugi stopnji pritožbo zoper stavbno dovoljenje, ki ga je izdalo županstvo občine C na prvi stopnji.

Prva tožna točka je torej neosnovana.

2. Glede druge tožne točke bodi omenjeno, da se morajo po § 57, odst. 1. kranjskega stavbnega reda gospodarska poslopja postaviti zadaj za stanovanja in morajo biti od teh in od sosednjih poslopj oddaljena najmanj 10 m (§ 69), in kjer bi to ne bilo mogoče, se morajo ločiti od sosednjih poslopj in tudi med sabo po požarnem zidu (§ 72).

Ako torej ni mogoče, da bi se gospodarsko poslopje gradilo v razdalji 10 m od stanovanj in od sosednjih poslopj, potem je že po § 57 stavbnega reda dopustno, da se gospodarsko poslopje loči s požarnim zidom od ostalih poslopj. Kakšen bodi požarni zid, to predpisuje § 72, točka 12, na katerega se § 57 sklicuje. Ker gre v danem primeru za prezidavo že obstoječega gospodarskega poslopja, je povsem jasno, da ni bilo mogoče se ravnati po predpisu v razdalji 10 m, pač pa se morajo postaviti požarni zidi, kar pa je stavbna oblast predpisala. Ostalih predpisov o olajšavah po § 72 stavbnega reda in zlasti po točki 12 pa v danem primeru sploh ne bi bilo uporabljati, ker se te olajšave navzlic drugačnemu nadpisu pri tem §-u nanašajo le na zgradbe v vaseh in edinole na samotnih krajih tudi na trge in mesta, a iz situacijskega načrta ni razvidno, da bi šlo za zgradbo na samotnih krajih v trgu C. Sploh se pa § 72, točka 12, razlikuje od § 57, odstavek 1, le v toliko, da znaša običajna razdalja po prvomenovanem nadpisu le 6 m namesto 10-ih. Izjema glede manjših razdalj izpod 10, odnosno 6 m od ostalih poslopj pa je v obeh slučajih dopustna pod enakimi pogoji, namreč le takrat, kadar nameslitev na oddaljenem kraju ni možna. Kakor gori omenjeno pa so dani pogoji za izpregled strogih predpisov po §§ 57 in 72 in za dovolitev gradnje v razdalji izpod 10, odnosno 6 m, ker naj bi se staro gospodarsko poslopje povečalo. Ta odločilna činjenica pa od tožiteljic sploh ni osporavana.

Upravno sodišče je iz razlogov, navedenih pod 1. in 2., moralo tožbo zavrniti radi neosnovanosti.